

क्षणाङ्गुष्ठपर्वमात्रपृथुमुखं शृतावदानम् । अग्निरग्निमात्रस्तीक्ष्णमुखः । उपवेपोऽग्निमात्रः प्रादेशमात्रो वा हस्ताकृतिः । अन्तर्धानकटस्वर्धचन्द्राकारो द्वादशाङ्गुलः समाचारात् । प्राशित्रहरणस्य त्वाकारं वक्ष्यति (१. ३. ३०.) । षडवत्तं च उभयत्र खातवत् । आसनानि चारत्निमात्राणि वा प्रादेशमात्राणि वा प्रादेशमात्रपृथूनि । सर्वेषु पात्रेषु मूलाभिज्ञापकानि वृत्तानि कार्याणि । एतान्यहोमसंयुक्तवाद्धारणानि ॥ अथ वैकङ्कतान्युच्यन्ते । यथा प्रकृतौ वैकङ्कती ध्रुवा । अग्निहोत्रहोमार्था सुगग्निहोत्रहोवणीसंज्ञा । अग्निहोत्रहोमार्थः सुवश्च । सोमयागे ग्रहचमसद्रोणकलशादीनि च । तत्रापि हविर्धानाधिषवणफलकपरिप्लवासम्भरणयादीन्यहोमसंयुक्तानि वारणान्येव । षोडशिपात्रं खादिरम् । अंश्चदाभ्यग्रहणपात्रमौडुम्बरं वचनात् (१२. ५. ६.) । वाजपेये सप्तदश सोमग्रहाः सप्तदश सुराग्रहाश्च तेषां पात्राणि वारणान्यहोमसंयुक्तत्वात् । सप्तदशसुराग्रहाणां पात्राणि मृन्मयान्यपि शाखान्तरसूत्रेषूक्तानि सन्ति । एवमादि सर्वमूहनीयम् ॥ परिभाषायाः साधारणत्वादावसथ्यपात्राण्यहोमसंयुक्तानि वारणान्येव प्रणीताप्रोक्षणीपात्रद्विकङ्कतादीनि ॥ यज्ञपार्श्वे (१८-१०२.) चमसानां तु वक्ष्यामि दण्डाः स्युश्चतुरङ्गुलाः त्र्यङ्गुलस्तु भवेत्स्कन्धो १) विस्तारश्चतुरङ्गुलः विकङ्कतमयाः श्लक्ष्णास्त्वग्बिलाश्चमसाः २) स्मृताः अन्येभ्यो वापि वा कार्यास्तेषां दण्डेषु ३) लक्षणम् होतुर्मण्डल एव स्याद्ब्रह्मणश्चतुरस्रकः उद्गातृणां च त्र्यश्रि ४) स्याद्याज्ञमानः पृथुः स्मृतः प्रशास्तुरवतष्टः स्यादुत्तष्टो ब्रह्मशंसिनः पोतुरग्रेविशाखी स्यान्नेष्टुः स्याद्विगृहीतकः अहावाकस्य रास्नाव आग्नीध्रस्य मयूषकः ५) इत्येते चमसाः प्रोक्ता ऋत्विजां ६) यज्ञकर्मणि पलाशाद्वा वटाद्वान्यवृक्षाद्वा चमसाः स्मृता ७) इति । स्मृत्यर्थसारे ८) समित्यवित्रं वेदं च मुसलोलूखलं ग्रहान् नाभ्युखासन्ध्युपरवाज्जह्यासुक्पुष्कराणि च शाखास्ववृषाणानि चवृणां मेक्षणानि

१) त्र्यङ्गुलं तु भवेत्स्वतः Y. (Chambers 358). २) 'मयान्पात्रास्व' Y. ३) अन्योन्यावापि कार्या स्युस्तेषां दण्डेषु Y. (दण्डे तु sec. h.). ४) 'तृणां त्रिरत्नि Y. ५) रास्नावमाग्नीध्रस्य मयूषकः Y. ६) ऋत्विग्भ्यो Y. ७) This last hemistich is wanting in Y. ८) The following quotation stands in the Yajnapārçva, as १०३-१०५, immediately after the just quoted verses.